

CZU: 316.62:[159.942-055.26:343.82]

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5779781>

PARTICULARITĂȚI PSIHOSOCIALE ALE STABILITĂȚII EMOȚIONALE LA FEMEILE CU COPII AFLATE ÎN DETENȚIE

Raisa CERLAT, Ana ZAHARCENCO

Universitatea de Stat din Moldova

În articol sunt prezentate rezultatele cercetării stabilității emoționale la femeile aflate în detenție împreună cu copiii lor. Rezultatele obținute au fost comparate cu stabilitatea emoțională a deținuților fără copii și a femeilor care cresc copii mici în libertate. La fel, au fost analizate interferențele stabilității emoționale cu accentuările de caracter specifice femeilor cu copii aflați în detenție.

Cuvinte-cheie: stabilitate emoțională, femei deținute, copii minori, mediu penitenciar, accentuări de caracter, femei libere, deținute fără copii.

PSYCHO-SOCIAL PARTICULARS OF EMOTIONAL STABILITY OF WOMEN WITH CHILDREN IN DETENTION

The article presents the results of the research on emotional stability for women in detention with their children. The obtained results were compared with the emotional stability of detainees without children and women raising young children in freedom. The interferences of emotional stability with character accentuations specific to women with children in detention were analysed as well.

Keywords: emotional stability, detained women, minor children, prison environment, character enhancements, detainees without children.

Actualitatea și importanța problemei abordate. Provoacă societății contemporane necesită mecanisme de adaptare bine dezvoltate, conținutul cărora implică și mesaje cu caracter emoțional. Criteriul după care se poate delimita în mod întemeiat funcția reglatoare a emoției de influența ei perturbatoare este mai mult de ordin energetic, decât informațional. Ca și în cazul altor procese psihice, în afectivitate trecerea intensității trăirii dincolo și, respectiv, sub limitele fâșiei optime de siguranță a dinamicii sistemului personalității atrage după sine, de cele mai multe ori, efecte dezorganizatorice: fie blocarea acțiunii, fie alterarea desfășurării ei – viteză, precizie, ordine, coordonare etc. [1, p.656]. Astfel, în funcție de natura, semnul și intensitatea trăirilor și stărilor emoțional-afective, emoțiile pot avea caracter funcțional sau disfuncțional [2].

O contribuție esențială în menținerea caracterului funcțional al emoțiilor și în realizarea activităților în condiții afectogene revine stabilității emoționale. Stabilitatea emoțională îmbină în sine *funcția de reglare și stabilizare*, permițând menținerea echilibrului emoțional interior, dar și *funcția de adaptare* flexibilă la schimbările survenite, fără consecințe negative cauzate de reactivitatea emoțională. La fel, stabilitatea emoțională contribuie la menținerea echilibrului dinamic între starea emoțională internă și cea externă și la atingerea unei eficiențe maxime în reacțiile emoționale și comportamentale în situații stresante [3].

Termenul „stabilitate emoțională” a apărut în mare parte datorită interesului cercetătorilor pentru particularitățile comportamentului uman în situații extreme, precum și pentru studiul diferitor modalități de auto-reglare emoțională în astfel de circumstanțe. Pe parcursul ultimelor decenii, problematica stabilității emoționale și-a extins sfera de cercetare, implicând asemenea domenii profesionale, ca: militari, sportivi, aviatori, cadre didactice, lucrători medicali etc. În cercetarea noastră am decis să analizăm particularitățile stabilității emoționale la o categorie socială aparte, și anume – la femeile deținute, care în perioada detenției sunt însărcinate sau dau naștere copiilor în mediul penitenciar. Drept argumente importante ale cercetării stabilității emoționale la mamele deținute împreună cu copiii sunt: antecedentele penale (crima comisă), conceperea și /sau nașterea unui copil în mediul penitenciar, creșterea copilului până la vârsta de 3 ani în mediul penitenciar (*deținuți fără sentințe*) și necesitatea despărțirii de acesta după împlinirea vârstei de 3 ani. Categoria respectivă de femei prezintă un interes deosebit și prin modul în care are loc reorganizarea valorică a acestora după apariția copilului, dar și re-interpretarea crimei comise.

Drept reper al cercetării teoretice și empirice desfășurate ne-a servit convergența cercetărilor psihologice, dar și juridice, sociologice și pedagogice, realizate în diverse arii geografice, vizând asemenea subiecte, ca:

stabilitatea emoțională, reglarea emoțională, precum și asistența psihosocială în mediul penitenciar. Printre cercetătorii care au abordat aceste domenii se regăsesc: J.Gross, H.Eysenck, I.Gilford, R.Kettell, P.Fress, E.Klimova, V.Boico, G.Eber, iar aspecte psihosociale vizând mediul penitenciar se întâlnesc în lucrările lui G.Florian, N.Mitrofan, M.Dița, C-F. Buhuși, J.Murdoch etc. La nivel național, problematica stabilității emoționale este abordată în lucrările cercetătorilor R.Cerlat, M.Cojocaru-Borozan, O.Coroii și alții.

Descrierea situației în domeniul cercetat. Problematika deținerii mamei cu copii în penitenciare prezintă o abordare îngrijorătoare cu referire la sănătatea și stabilitatea mintală a acestor femei și influența negativă a privării de libertate pentru copiii care nu au săvârșit nicio infracțiune și totuși își încep viața în penitenciare.

Femeile reprezintă circa 5% din numărul total de deținuți în Uniunea Europeană. Mediul carceral rămâne astfel adaptat în general pentru bărbați, iar problemele specifice femeilor din închisori rămân deseori ignorate. Principalele subiecte de îngrijorare vizează îngrijirile medicale, dezvoltarea personală și re-insertia profesională și socială. Situația se agravează în cazul femeilor care rămân însărcinate sau dau naștere copiilor în mediul penitenciar. La nivel internațional, numeroase țări permit prezența copiilor în închisori alături de un părinte încarcerat, însă majoritatea impun limite de vârstă privind perioada de ședere a minorilor în instituțiile penitenciare, cum ar fi: Norvegia – până la 9 luni, Danemarca, Irlanda – până la 1 an, Anglia și Franța – până la 18 luni, Grecia, Italia, Portugalia, Belgia, Spania, Rusia și Ucraina – până la 3 ani, Turcia – până la vârsta de 6 ani cu posibilitatea frecventării grădiniței din comunitate, sau – în cazul părintelui deținut – se optează pentru pedepse alternative, precum: eliberarea condiționată, monitorizarea electronică sau amânarea executării pedepsei cu închisoare în cazul femeii însărcinate sau care alăptează [4].

În Republica Moldova, conform art.96 din Codul penal, se permite amânarea executării pedepsei în cazul femeilor însărcinate și femeilor care au copii cu vârsta de până la opt ani [5], excepție făcând însă persoanele condamnate la închisoare pe un termen mai mare de 5 ani pentru infracțiuni grave, deosebit de grave și excepțional de grave. În asemenea cazuri, femeile gravide și mamele care au copii cu vârsta de până la 3 ani se dețin în Penitenciarul nr.7 – *Rusca* și în Penitenciarul nr.16 – *Pruncul*. În conformitate cu prevederile art.256 din Codul de executare al Republicii Moldova „Particularitățile executării pedepsei de către femeile gravide și mamele care au copii în vârstă de până la 3 ani”, în penitenciare se amenajează încăperi speciale pentru îngrijirea femeilor gravide și creșe pentru copii. Acestea li se asigură posibilitatea de a naște în spitale din comunitate [6], beneficiind de îngrijire prenatală și postnatală și condiții de trai speciale. În pofida faptului că în aceste sectoare se constată o îmbunătățire a condițiilor de trai, spațiul unde acești copii își petrec primii ani de viață rămâne a fi unul închis, sumbru și cu amprente psihoemoționale negative de durată, consecințele cărora pot apărea în procesul de adaptare și socializare cu semenii. Totodată, se constată că legislația în vigoare nu prevede bugete separate de întreținere a acestor copii, anumite nevoi esențiale ale acestora rămânând neacoperite. Acest conglomerat de factori poate influența negativ femeia însărcinată sau cea care a dat naștere copilului în penitenciar, vulnerabilitatea emoțională în această perioadă fiind foarte ridicată.

Reieșind din cele expuse mai sus, ne-am propus, în calitate de **scop al cercetării**, determinarea particularităților stabilității emoționale la femeile care se află în detenție împreună cu copilul lor. Menționăm aici că, conform definițiilor din literatura de specialitate, **stabilitatea emoțională** este o caracteristică funcțională, dinamică și integrativă a personalității, ce contribuie la realizarea optimală a obiectivelor în situații emoțional solicitante și ne permite să reacționăm flexibil, păstrându-ne echilibrul emoțional [3].

Pentru realizarea scopului propus, au fost stabilite următoarele **obiective**:

- Identificarea nivelului stabilității emoționale a deținuților gravide și cu copii minori, comparativ cu deținutele fără copii;
- Determinarea accentuărilor de caracter specifice deținuților cu copii minori;
- Compararea nivelului stabilității/ instabilității emoționale specific respondentelor cu cel al femeilor deținute fără copii și cu stabilitatea emoțională a femeilor libere cu copii mici.

Drept **ipoteze ale cercetării**, am presupus că:

1. Femeile aflate în detenție împreună cu copiii lor vor demonstra un nivel sporit al instabilității emoționale comparativ cu femeile libere care cresc copii mici;

2. Există diferențe între nivelul stabilității emoționale specific mamei cu copii aflate în detenție și al altor femei deținute.

3. Există interferențe între stabilitatea emoțională și accentuările de caracter ale femeilor aflate în penitenciar împreună cu copiii lor.

Metode de cercetare utilizate. În vederea cercetării stabilității emoționale a mamelor aflate în detenție împreună cu copiii lor, au fost utilizate metode teoretice, empirice (Chestionarul de Personalitate Eysenck [7], Chestionarul accentuărilor de caracter Leonhard [7]) și statistice (coeficientul de corelație Bravais-Pearson, testul t-Sudent etc.).

Eșantionul cercetării constituie 18 persoane și este caracterizat în Tabelul 1.

Tabelul 1

Caracteristica eșantionului cercetării

grupul I	grupul II	grupul III
6 femei deținute cu copii minori, care își ispășesc pedeapsa în Penitenciarul nr.7-Rusca (3 deținute cu 4 copii) și în Penitenciarul nr.16-Pruncul (3 deținute cu 4 copii). Mamele au vârste cuprinse între 25 și 41 de ani, iar copiii au vârste cuprinse între 4 luni și 2 ani și 7 luni (la momentul evaluării – februarie, 2021). Deținutele în mare parte provin din mediul rural și își ispășesc pedeapsa penală pentru infracțiuni grave sau deosebit de grave (omor, tentativă de omor, trafic de ființe umane, escrocherie etc.). Ținem să menționăm faptul că acesta este numărul total al acestei categorii speciale de deținuți (din Republica Moldova), la momentul evaluării.	6 femei deținute cu vârste cuprinse între 21 și 37 de ani, care își ispășesc pedeapsa penală în Penitenciarul nr.7-Rusca, condamnate pentru infracțiuni mai puțin grave, grave și deosebit de grave, care până la momentul evaluării nu au fost însărcinate și nu au copii minori.	6 femei din libertate, cu vârste cuprinse între 22 și 38 de ani, care au copii cu vârste cuprinse între 5 luni și 3 ani și 4 luni, fiind căsătorite.

Pentru determinarea nivelului stabilității emoționale a mamelor cu copii aflate în detenție am optat pentru aplicarea unuia dintre cele mai utilizate chestionare în psihologie – *Chestionarul de personalitate Eysenck* [9, p.136]. Rezultatele chestionarului formează o scală, la unul din poliile căreia se află persoanele foarte stabile emoțional, adaptative, iar la celălalt pol – persoanele instabile emoțional, cu un nivel al nevrotismului ridicat, nonadaptative. În cazul deținuților cu copii, valorile obținute de acestea au indicat doar instabilitate emoțională, rezultatele fiind prezentate în Figura 1.

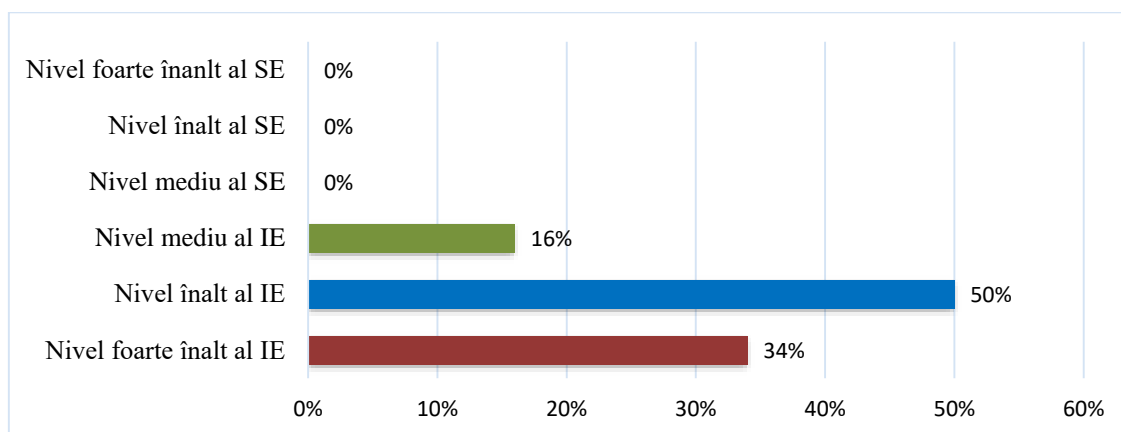

Fig.1. Nivelul stabilității/instabilității emoționale la femeile deținute cu copii minori.

Astfel, pentru toate deținutele cu copii sunt caracteristice valori foarte scăzute ale stabilității emoționale, echivalente cu niveluri înalte ale instabilității emoționale. Persistă nivelul ridicat (50%) și foarte ridicat (34%) al instabilității emoționale, fapt ce denotă autoapreciere scăzută, timiditate, lipsa controlului emoțional, sentimente de vinovăție și reacții depresive, distragerea atenției, instabilitate în situații stresante. Personalitatea instabilă emoțional se caracterizează prin reacții inadecvate la stimulii din mediul exterior și adaptare scăzută la evenimentele din viață. Acest lucru poate fi explicat făcând apel la teoria lui H.Eysenck [8]: „Sub efectul stresului, aceste persoane sunt predispușe la tulburări nevrotice. Aceste predispoziții nu se confundă însă cu adevărata depresiune nervoasă; un subiect cu instabilitate emoțională ridicată se poate adapta totuși în mod adecvat la exigentele muncii, ale vieții de familie etc.”. Eysenck explică aceste caracteristici prin intermediul sistemului limbic, care influențează motiva-

ția și comportamentul emoțional; astfel de indivizi se caracterizează de obicei printr-o reactivitate emoțională persistentă ce poate continua și după dispariția stimulilor [8, 9].

În cazul femeilor aflate în detenție împreună cu copiii lor, instabilitatea emoțională se evidențiază frecvent prin trecerile rapide de la entuziasm și energie la tristețe și demotivare, de la încredere la neîncredere și de la râs la plâns. Tendințele agresive sau distructive ale persoanelor instabile emoțional pot avea consecințe atât asupra propriei persoane, cât și a celor din mediul înconjurător (de obicei, personalul penitenciar, colegile de celulă sau copiii acestora). Considerăm că nivelul ridicat al instabilității emoționale a femeilor deținute împreună cu copiii lor se explică printr-o multitudine de factori, atât de ordin intern, cât și extern: tipul de sistem nervos central, temperamentul, procese psihice cognitive și reglatorii, mediul în care au crescut, educația primită, crima săvârșită, nașterea în penitenciar, frustrările legate de imposibilitatea creșterii copilului într-un mediu prielnic acestuia etc. Un alt factor important la care am putea atrage atenția este faptul că în perioada în care a fost desfășurată cercetarea instituțiile penitenciare din țară se aflau într-un regim special de interdicții. Astfel, din cauza situației pandemice, au fost interzise vizitele de lungă și scurtă durată, ceea ce a nemulțumit persoanele deținute, inclusiv mamele cu copii aflate în detenție. Cu toate că acestea erau conștiente de riscul la care se supun atât ele, cât și copiii acestora în cazul infectării, insistau asupra întâlnirilor cu membrii familiilor. Considerăm că și acest factor reprezintă un aspect favorabil instabilității lor emoționale.

Încercând să scoatem în evidență unele particularități psihologice ale instabilității emoționale ridicate, am analizat care sunt accentuările de caracter ale respondentelor, aplicând în acest scop *Chestionarul accentuărilor de personalitate Leonhard*. Potrivit lui K.Leonhard, accentuarea este „ascuțirea” anumitor proprietăți individuale inerente fiecărei persoane. Personalitățile accentuate nu sunt patologice, cu alte cuvinte – sunt normale. Acestea pot conține atât oportunități pentru realizări pozitive din punct de vedere social, cât și o taxă socială negativă. În conformitate cu rezultatele obținute, printre cele mai frecvente accentuări de caracter specifice femeilor deținute care sunt însărcinate sau care au născut în penitenciar sunt:

- Accentuarea de caracter de tip ciclotimic (69%). Aceste persoane se caracterizează printr-o schimbare a stărilor hipertimice și distimice, uneori fără cauze externe vizibile, acestea manifestându-se printr-o schimbare rapidă a dispoziției, trecerea cu ușurință de la bucurie la tristețe sau furie. Respectivul caracteristici interferează cu cele ale instabilității emoționale, prezentând multe similitudini.
- Accentuarea de tip hiperexact (68%). Este reprezentativă pentru persoanele care doresc ca totul să se desfășoare după o anumită ordine. Persoanelor cu acest tip de accentuare le sunt caracteristice lipsa capacității de refulare, dificultatea de a lua decizii, grija excesivă manifestată prin verificări repetate. Acestea doresc ca totul să fie previzibil, logic, viața să nu aducă surprize, demonstrând astfel o adaptabilitate scăzută. Asumarea responsabilităților legate de creșterea și educarea copiilor în mediul penitenciar ar putea contribui la amplificarea respectivei accentuări de caracter.
- Alte tipuri de accentuări de caracter predominante la femeile cu copii aflate în detenție sunt: accentuarea de tip demonstrativ, specifică pentru 65% din eșantion; accentuarea de tip anxios – pentru 52%; nestăpânit (58%) și distimic (50%).

Deoarece în demersul nostru investigativ ne-am propus să stabilim dacă există interferențe între stabilitatea emoțională și accentuările de caracter ale mamelor cu copii aflate în detenție, aceasta fiind una dintre ipotezele cercetării, am apelat la metoda de prelucrare statistică a datelor Bravis-Pearson, rezultatele prezentând următoarele corelații semnificative:

1. *Stabilitate/ instabilitate emoțională și accentuarea de caracter de tip nestăpânit* – rezultatul obținut este $r=0,753$, semnificând că legătura dintre acești doi factori este direct proporțională; respectiv, dacă crește nivelul instabilității emoționale la femeile deținute cu copii minori, se amplifică și nestăpânirea. (Amintim aici că valorile crescute pe scala „Stabilitate/Instabilitate emoțională” corespund unui nivel înalt al instabilității emoționale.)

2. *Stabilitate/ instabilitate emoțională și accentuarea de tip ciclotimic* – rezultatul obținut este $r=0,846$, adică legătura dintre acești doi factori este direct proporțională, instabilitatea emoțională și ciclotimia influențându-se reciproc.

3. *Stabilitate/ instabilitate emoțională și accentuarea de tip anxios* – rezultatul obținut este $r= 0,761$ și denotă o interdependență între instabilitatea emoțională și tipul de caracter anxios.

Putem explica aceste interferențe, pe lângă factorii interni caracteristici, prin prezența accentuărilor de caracter, prin influența mediului închis, prin termenul îndelungat de ispășire a pedepsei penale, pattern-ul

infracțional (unele femei se află la a doua sau a treia condamnare), încărcătura emoțională oferită de zidurile închisorii și asumarea responsabilității de a da naștere sau de a crește un copil în cadrul acestui sistem, toate împreună contribuind la destabilizarea emoțională a acestor femei. Totodată, atât instabilitatea emoțională, cât și accentuările de caracter se pot amplifica din cauza incapacității acestora de a le oferi copiilor lor aceleași posibilități de creștere, dezvoltare și educare ca și semenilor crescuți în libertate. La fel, una dintre particularitățile sociale importante este și lipsa prezenței fizice a tatălui copilului. Chiar dacă acesta își asumă rolul paternal, el nu participă la creșterea și educarea copilului în mediul penitenciar.

În continuarea cercetării, păstrând în vizor elucidarea particularităților psihosociale ale stabilității emoționale a femeilor cu copii aflate în detenție, ne-am propus identificarea nivelului stabilității emoționale la alte două eșantioane (Tab.1), și anume: femei deținute fără copii și femei libere cu copii mici. Astfel, în caracteristicile stabilității emoționale se va contura influența atât a particularităților mediului penitenciar, cât și a maternității.

Rezultatele măsurării nivelului stabilității emoționale la femeile deținute care nu au avut niciodată copii prezintă un tablou diferit comparativ cu cel al deținuților cu copii. 83% dintre respondentele deținute fără copii sunt preponderent stabile emoțional, celelalte caracterizându-se prin stabilitate emoțională înaltă. Ținem să menționăm aici că eșantioanele respective prezintă diferențe doar în ceea ce privește prezența copilului, celelalte caracteristici – vârsta și tipul de infracțiune comis – fiind similare.

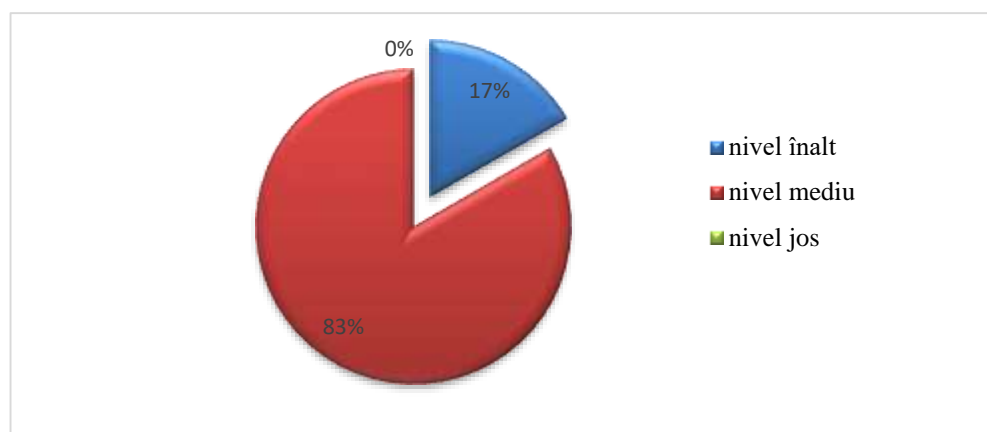

Fig.2. Nivelul stabilității emoționale la deținutele fără copii.

Pentru verificarea ipotezei, conform căreia *considerăm că există diferențe între nivelul stabilității emoționale specific mamelor cu copii aflate în detenție și al altor femei deținute*, am utilizat criteriul *t – Student*, obținând următoarele rezultate:

Tabelul 2

Nivelul stabilității/instabilității emoționale la femeile deținute cu copii și fără copii

	<i>Stabilitatea emoțională</i>
Femei în detenție cu copii	16,3
Femei în detenție fără copii	11
<i>Criteriul t- Student</i>	3,322
<i>p</i>	0,008 semnificativ

Astfel, există o diferență semnificativă între nivelul stabilității emoționale a mamelor cu copii aflate în detenție și nivelul stabilității emoționale a altor femei deținute, fapt ce confirmă ipoteza nr.2 a cercetării efectuate. Diferențele procentuale înregistrate pot fi explicate prin schimbările fiziologice importante care se produc în organismul femeii în perioada sarcinii și după naștere. Acestea, în mod normal, își asumă o serie de responsabilități față de creșterea și dezvoltarea normală a copilului, cu atât mai mult într-un sistem de corecție. La fel, există și perspectiva ca, odată cu împlinirea vârstei de 3 ani, copilul va fi despărțit de mama sa, plecând în familia extinsă de la libertate sau în alte forme de plasament; mamele lor vor reveni la condițiile obișnuite pentru toate deținutele. Aceste perspective sunt anxiogene, provocând de obicei stări de neliniște și nervozitate.

Următorul obiectiv al cercetării noastre l-a constituit identificarea nivelului stabilității emoționale specific unui eșantion similar de femei cu copii mici, dar libere, rezultatele fiind prezentate în Figura 3.

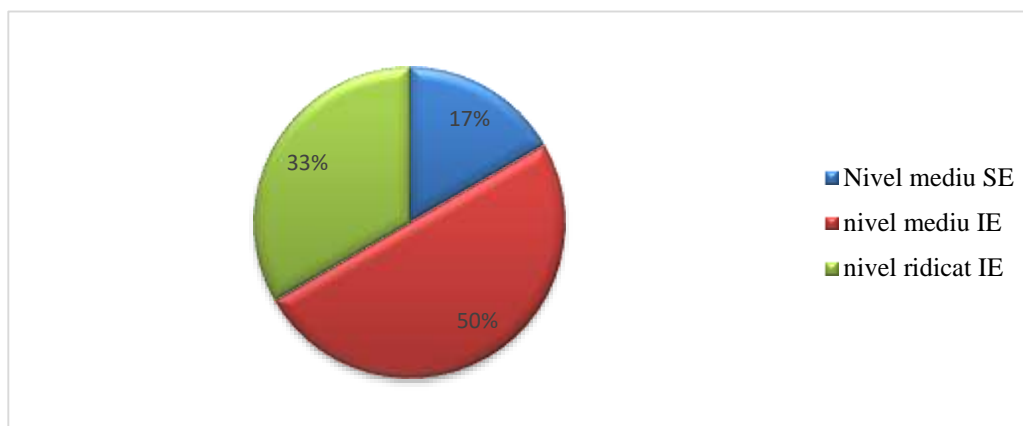

Fig.3. Nivelul stabilității/instabilității emoționale la femeile libere cu copii mici.

Femeile libere cu copii mici se caracterizează printr-un nivel mediu al instabilității emoționale (specific la 50% din eșantion), dar și prin instabilitate emoțională ridicată (33%) și stabilitate emoțională medie (17%).

Pentru verificarea ipotezei, în care *presupunem că mamelor cu copii aflate în detenție le este specific un nivel mai scăzut al stabilității emoționale comparativ cu mamele din libertate cu copii minori*, la fel am apelat la metoda de prelucrare statistică a datelor, *criteriul t – Student*:

Tabelul 3

Nivelul stabilității emoționale la deținutele cu copii minori și la femeile din libertate cu copii minori

	Stabilitatea emoțională
Femei în detenție cu copii minori	16,3
Femei din libertate cu copii minori	13
<i>Criteriul t-Student</i>	1,547
<i>p</i>	<i>nesemnificativ</i>

Putem observa că există o diferență între aceste două grupe de respondente, însă aceasta nu este semnificativă statistic. Astfel, prima ipoteză pe care ne-am propus-o la inițierea studiului constatativ nu și-a găsit confirmarea. În acest context, făcând apel la literatura de specialitate, putem menționa că grija excesivă resimțită de mamă pentru copilul său în primii ani de viață, dar și modificările fiziologice datorate nașterii propriu-zise, constituie un factor susceptibil să contribuie la diminuarea stabilității emoționale și la creșterea instabilității emoționale.

Cercetarea particularităților psihosociale ale stabilității emoționale a femeilor care își cresc copii în detenție poate fi sintetizată în următoarele **concluzii**:

- Femeile cu copii aflate în detenție se caracterizează printr-un nivel ridicat și foarte ridicat al instabilității emoționale. Putem explica acest rezultat atât prin factorii interni (tipul de sistem nervos central, temperamentul, procesele psihice cognitive și regulatorii), cât și prin factori de origine socială: mediul în care au crescut, educația primită, crima săvârșită, nașterea în penitenciar, frustrările legate de imposibilitatea creșterii copilului într-un mediu prielnic acestuia, restricțiile vizând vizitele rudelor în perioada pandemică etc;
- Analiza particularităților psihosociale ale stabilității emoționale a femeilor cu copii în detenție a scos în evidență corelația statistic semnificativă a acestora cu următoarele accentuări de caracter: nestăpânire, ciclotimie, anxietate. Astfel, valorile ridicate pentru accentuările de caracter numite corelează pozitiv cu instabilitatea emoțională a acestora, influențându-se reciproc;
- Există o diferență semnificativă între nivelul stabilității emoționale a mamelor cu copii aflate în detenție și nivelul stabilității emoționale a altor femei deținute, femeile deținute fără copii caracterizându-se (în 83%) printr-un nivel mediu al stabilității emoționale. Astfel, a doua ipoteză a cercetării noastre s-a confirmat;

- Comparația nivelului stabilității emoționale a femeilor libere și a celor deținute cu copii minori a scos în evidență o diferență nesemnificativă statistic. În acest context, făcând apel la literatura de specialitate, putem menționa că grija excesivă resimțită de mamă pentru copilul său în primii ani de viață, dar și modificările fiziologice datorate nașterii propriu-zise constituie un factor susceptibil să contribuie la amplificarea instabilității emoționale.

Referințe:

1. GOLU, M. *Fundamentele psihologiei*. București: Editura Fundației România de Mâine, 2007.
2. <http://www.anp.gov.md/> Site-ul Administrației Naționale a Penitenciarelor.
3. CERLAT, R. *Stabilitatea emoțională a cadrelor didactice: modalități de optimizare*: Ghid metodologic. Chișinău, 2018.
4. *Povestea copiilor care s-au născut după gratii*. <https://www.mediafax.ro/externe/reportaj-cinci-romance-isi-cresc-copiii-in-inchisori-din-state-europene>.
5. Codul penal al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74, art.195.
6. Codul de executare al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr.34-35, art.112.
7. PLATON, C. *Serviciul psihologic școlar*. Chișinău: Epigraf, 2001.
8. EYSENCK, H., EYSENCK, S. *Manual of the Eysenck Personality Questionnaire*. London: Hodder and Stoughton, 1975.
9. KRUPNOV, A.I. *Psihologia și psihofiziologia activității și autoreglarea comportamentului și a activității umane*. București: Trei, 2010.

Date despre autori:

Raisa CERLAT, doctor în psihologie, lector universitar, Facultatea de Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: cerlatraisa@gmail.com.

ORCID: 0000-0001-6864-9939

Ana ZAHARCENCO, magistrul în psihologie, Programul de master *Psihologie judiciară*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: zaharcenco87@gmail.com

Prezentat la 28.06.2021